

: Junij 1909 :

Zvezek VI. Leto VI.

Naši Zapiski

Socialna revija

VSEBINA:

Dr. Fr. Kidrič: Pomote in potvare za razne potrebe.
— R. L.: Anarhizem. (Dalje.) — Dr. Dragotin Lončar:
Iz politične korespondence dr. Janeza Bleiwelsa.
(Dalje.) — Dr. H. Tuma: VIII. internacionalna umet-
niška razstava v Benetkah. — PREGLED: Narodno
gospodarstvo. — Literatura. — Tehnika. — Poli-
tika. — Oton Župančič: Epigrami.

Urednik DR. ANTON DERMOTA.
Izdajatelj in odgovorni urednik
ANTON KRISTAN. Lastnik Kon-
zorcij NAŠIH ZAPISKOV. Ured-
ništvo v Gorici, via Zorutti 3 a.
Uprava v Ljubljani, Šelenburgove
ulice 6/II. — Tisk tiskarne
IV. PR. LAMPRETA v Kranju.

Cena 40 vin.

Naši Zapiski izhajajo vsakega 15. v mesecu ::

○ Naročnina znaša za Avstro-Ogrsko za celo leto ○
○ 4 K 80 v s poštino vred, za pol in četrt leta so- ○
○ razmerno manj; za Nemčijo 5 K 60 v, za ostale ○
○ države 6 K 20 v. :: Posamezne številke 40 v. ○

Rokopisi naj se pošiljajo na adresu Dr. ANTON DERMOTA
v Gorici, Via Zorutti 3a. :: Naročnina pa na naslov: NAŠI
: ZAPISKI, Ljubljana, Šelenburgove ulice 6/II. :

NAZNANILO.

Z ozirom na nujno potrebo, da se določi končno naklada „Naših Zapiskov“, prosimo vse tiste, ki so doslej prejeli vse dosedanje številke letošnjega leta, pa jih niso vrnili (vse te smatramo za naročnike!) in tudi še ničesar poslali na račun naročnine — da čimprej določijo po našem poštnelem čeku, ki ga imajo v rokah, naročnino za leto 1909.

Uprava „Naših Zapiskov“
v Ljubljani, Šelenburgove ulice 6.

„Pod spovednim pečatom“.

Spisal H. Kirchsteiger, preložil Etbin Kristan. — Cena I. dela 2 K 60 vin.; II. dela 2 K. Ta lepa in nad vse zanimivo pisana knjiga je prav pripravna za darilo ob primernih priložnostih.

Dobi se v vseh knjigarnah kakor tudi naravnost

==== v „Delavski tiskovni družbi v Ljubljani“. ====

„Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost“.

Napisal dr. L. Wahrmond. — Cena 70 vin. — Te znamenite brošure, ki je toliko prahu vzbudila v avstrijski javnosti, ima „Delavska tiskovna družba v Ljubljani“ še nekaj v zalogi, zato opozarja iznova, naj si jo omislijo tisti, ki se zanimajo za ta eminentno važni predmet.

ojna in socialna demokracija

Po stenografičnih zapisnikih avstrijskega državnega zbora. S slikama dr. Adlerja in Daszynskega.
Cena 50 vinarjev.

Dr. FR. KIDRIČ:

Pomote in potvare za razne potrebe.

Ueža, da se smejo širiti v slovenski javnosti leto za letom napačne predstave, slovenska usposobljenost k znanstvenemu raziskovanju pa diskreditirati pred inorodci v časih, ko potrebujemo priznanja zrelosti za vseučilišče, vodi pero, ko piše opomin: Rojaki, zajmite malce domorodnega usmiljenja in postanite nekoliko opreznější! Znanstveniki naj blagovolijo oprostiti na tem in onem svetu, če se bodo navajala obenem z njihovimi tudi imena diletantov! Znanstvena kritika srečnejših sosedov gre lahko preko lažiznanstvenikov brez šole in podlage na dnevni red; pri nas pa najde vsak strankarsko angažiran mazač glasnika in trobilo, ki ga razkriči kot avktoriteto. Še premalo štejejo posamezne stroke resnih delavcev, in že predolgo nam manjka znanstvene kontrole. Leni smo, da ne poznamo niti najbližjih stvari; objela nas je komodnost in plahost, da ne maramo ali ne upamo ziniti niti takrat, ko vemo pozitivno, da je bleknil šušmar neumnost. Brez ugovora prodaja par predrznežev bajke kot dokazano zgodovinsko resnico! Boljše znanstveno spanje, nego taki vsiljivci, ki varajo rojake in dobrohotnega tujca, sklepajočega: Slovenec bo že poznal svojo zgodovino! Ne prihajajte z izgovorom, da se „nadebudnih“ ne sme oplášiti! Resen delavec bo vesel, če se ga kontrolira! Kdor si pa postavi tezo po željah srca ali stranke, potem pa opazi le momente, ki govorijo za vzljubljeni tezo, a izpregleda vse, kar govori proti, ni resen delavec! In kdor potvarja zgodovino, da bi privabil v svoj politični tabor mladino, ima morda talent za širokovestnega političnega agitatorja, gotovo pa ne za znanstvenika! In kdor si ne da dopovedati, dasi je treba vsak znanstveni moment, s katerim se hoče operirati, ogledati od raznih strani, nič škode, če umolkne! In kdor ne zna drugega, nego nekritično ponavljati to, kar se prepisuje že desetletja, a še vedno ni pojasnjeno, Bog ž njim! Da pretiramam?! Pa se dajmo!

* * *

I. Admontski Oče naš, Češčena Marija, Vera i. t. d. v domačem jeziku . . .

Naključilo se je bilo, da je objavil Albert Muchar l. 1831. seznamek rokopisov v biblioteki admontske opatije ter razglasil kot št. 11: „Cod. saec. XIV. in quo varia continentur. Nominum vocabula latina et vernacula. — Pater noster, Ave Maria et Credo in lingua vernacula longe ab hodierno diversum“ Kodeks 14. stol. z razno vsebino. Besede latinske in domače. Oče naš, Češčena Marija in Vera v domačem jeziku, precej različno od današnje govornice. — Handschriften des Stiftes Admont in Steyermark aus dem Verzeichniß des Herrn Bibliothekar Albert Muchar; Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde . . . hrg. v. G. H. Pertz. VI., Hft. 1—4 [Hannover 1831] 171). Z odgovori na vprašanje, kaj je razumel Muchar pod „domačim jezikom“, se začenja naša povest.

Pavel Jože Šafařik, kateremu je bil poslal Matija Čop rokopis z očrkom slovenske književnosti že dne 27. junija 1831 (Kunšič Ivan — Levec Vladimir, Doneski k zgodovini književne zveze med Čehi in Slovenci; Zbornik Mat. Slov. I. [1899] 128), torej po vsej priliki še pred objavo Mucharjevega seznamka, je mislil menda, da je Muchar Slovenec, ki mu je slovenščina „domači jezik“, pa je pisal v tem smislu dne 24. avgusta 1833 Čopu; toda Čop je bil slišal, da je Muchar „kljub svojemu slovanskemu imenu trd nemški Mihel in Slovanstvu nič kaj prijazen“, ter je namignil Šafařiku v odgovoru dne 6. januarja 1834 s poudarkom teh okoljščin, da „razume Muchar pod (lingua) vernacula pač nemški (jezik)“ (o. c. 128—9). Šafařik bi bil moral dognati sedaj domovinsko pravico teh stvari na licu mesta ali pa se obrniti do Mucharja po pojasnila; vsled kakega vzroka je sicer vedno kritični učenjak to opustil in zakaj je pustil na tem mestu rokopis slovenske književne zgodovine, v kateri je bil proglasil admontske ulomke „in lingua vernacula“ po vsej priliki že pred Čopovim odgovorom za slovenske, neizpremenjen, ne vem; a v njegovi zgodovini slovenske literature figurira pod zaglavjem: „*Besondere lexicale Schriften*“ in z dostavkom: „In der Bibl. des Stiftes Admont, nach Muchar's Verz. im Archiv VI. 171“ ponatis Mucharjeve notice, pa brez značnice (Gesch. der. südsl. Literatur I. [Prag 1864] 71).

Minilo še ni polnih pet let, in že je učil tudi Šime Ljubić, da u opatiji Admontovoj po Mucharu (Arch. VI. 171 [!]) čuva se rukopis iz XIV. stol., u kom ima nekoliko ulomaka slovenski napisanih, koji se dakako dosta razlikuju od sadašnjega slovenskoga govora.“ (Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske II. [Reka 1869] 545). In minilo še ni novih polnih deset let, ko je izkušal Peter pl. Radics v rodoljubnem navdušenju s pomočjo admontskih odlomkov dokazati, da „uže dve sto let pred Trubarjem so slovenski pisali po samostanih na Kranjskem“, ter trdil: „Kakor svedoči Muchar (!), je hranil admontski samostan benediktinov na zgornjem Štajerskem kodeks, v katerem so bile pisane latinske in nemške besede kakor tudi Oče naš, Ave Marija in vera v slovenskem jezici [in lingua vernacula]“. (Slovenščina v besedi in pismu po šolah in uradih; Letopis Mat. Slov. 1879, 10–11). Pl. Radics je hotel imeti posebnost, pa si je prevedel „vernaculus“ po potrebi zdaj z „nemški“, zdaj s „slovenski“ . . . Kot svoj vir navajata i Ljubić i pl. Radics le Mucharjev seznamek, pl. Radics še to po površni slovenski maniri, a oba sta črpala edino iz Šafařika, po katerem so posneli vest o slovenskem rokopisu v Admontu tudi France Levstik, A. Fekonja, Josip Marn in dr. Karol Glaser. Prvi trije so vsaj pošteno priznali, da so čitali to vest le pri Šafařiku! *Levstik* je ponatisnil, naštevajoč Juliju pl. Kleinmayru neznane „slovenske rokopise“, po Šafařiku Mucharjevo notico in dostavil: „Hranilo se je to ali se morebiti hrani še zdaj v knjižnici Vodomořskega [Vodomořtiskaago] samostana [Admont]. Po Mucharjevem zapisku v arhivu VI. 171 (!)“ (Zgodovina slovenskega slovstva; Ljubljanski Zvon I. [1881] 776); *Fekonja* je povdaril med naštevanjem „po zvunanji obliki nam še nepoznanih rokopisov slovenskih“ in „uprav slovenskih spomenikov“, da se nahajajo „v admontskem samostanu v gornji Štajerski nekakšna Nominum vocabula latina et vernacula, pa Oče naš, Češčena Marija in Vera, a od današnjega govora mnogo različno“. (O početkih slovenske književnosti; Ljub. Zvon VI. [1886] 44); *Marn* si je izposodil od Šafařika Mucharjevo besedilo, pa ga tako okrajšal, da izgleda, kakor da obsega admontski kodeks le tiste stvari v „domaćem jeziku“; navaja ga med „narodnimi in književnimi spomeniki slovenskimi pred XVI. stoletjem“ (Jezičnik XXVI. [1888] 67); *dr. Glaser* pa pripoveduje pod zaglavjem „Sledovi Slovenstva od X.—XVI. stoletja“: „kodeks v admontskem [vodomotskem] benediktinskem samostanu na gorenjem Štajerskem . . . ima „Oče naš“, „Ave Marijo“ in „Vero“ v slovenskem jeziku, potem besede

latinske in slovenske [vernacula]“, a kot svojega svedoka navaja razven Šafarika in Levstika tudi: „Muchar, Arch. VI. 171—“ (!) (Zgodovina slovenskega slovstva I. [1894] 66).

V polnem obsegu je prišel Radicsev komentar k admontskim ulomkom do veljave, ko je začutil po ponesrečenih poizkusih „Jezičnikovega zvestega čitatelja“ (Slovenec XII, [1884] št. 35 od 12. februarja št. 63 od 15. marca in št. 79 od 5. aprila) med drugimi tudi Jože Benkovič potrebo, vtisniti predtrubarjanski dobi značaj delavnosti za slovensko kulturo ter *zatemniti na ta način pomen Trubarjevega literarnega nastopa*. Kot svoj vir je navel Benkovič s sebi lastno predrznostjo le „Muchar, Archiv, VI. 171 (!)“; upotrebil pa je kljub Levstikovemu svarilu pred „Radicsevimi vihranjem“ (Ljubljanski Zvon I. [1881] 776) le Radicsevo razpravo in še to tako nepozorno, da se mu je posrečilo, imputirati pl. Radicsu pogrešek, ki ga ta — ni zagrešil: Benkovič je namreč zveržil dva različna kodeksa, ki jih navaja Muchar pod dvema različnima značnicama kot št. 10 in kot št. 11, v en celoten kodeks ter trdil, da obsega „admontski kodeks 14. stoletja“ slovenski Oče naš, Češč. Marijo in Vero; *poleg tega pa cel slovenski alfabet*. A ta kodeks mu služi v potrdilo, da „*uprav ostaline iz samostanov nam podajajo prve sledove novoslovenščine*“. (Ljubljanska škofija in škofijske sinode; Voditelj v bogoslovnih vedah. Izdali profesorji kn.-šk. bogoslovnega učilišča v Mariboru IV, [1901] 186—7). Zato je priznal njegovemu spisu Josip Logar tudi najvišjo potenco temeljitosti in se začudil, „da se spričo tega temeljitega dela smeši toliko govornikov in člankarjev s svojo neznanostjo“ (Pisma prijatelju; Mentor. List za srednješolsko dijaštvo. Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano I. [1908/9] 30). Logar je namreč tisti patron, ki je vzprejel ob štiristoletnici Trubarjevega rojstva nalogo, da pokaže mladini Trubarja in sodelavce kot zakrknjene nemškutarje, njihove katoliške prednike in slednike pa kot požrtvovalne slovenske rodoljube! Na 188. strani Benkovičevega spisa je bil čital tudi sledeče opombo: „V urbarju velesovskega samostana iz l. 1438 so *krajna in osebna imena slovenska tako pravilno pisana, „da to sme služiti v zrcalo vsem poznejšim birokratskim navadam*“. [Besede pl. Radicsa]*). Pa je spojil brž Admont z Velesovim in poučeval prijatelja z ozirom

*) V Letopisu Matice Slovenske 1879 str. 27, vrsta 14—18 se najde tista Radicseva modrost če morda g. Logarja zanima!

na Radicsevo trditve: „V razlago zadnje trditve ti služi admontski kodeks iz 14. stoletja“, češ, da obsega poleg „drugih slovenskih stvari“ tudi „ves slovenski alfabet“ (o. c. 87). Vir za svoje znanje z admontskim kodeksom je Logar sicer to pot pozabil navesti, a zbrkanje dveh kodeksov v enega kaže, da je preplonkal temeljiti učenec temeljitega Benkoviča temeljito zmoto . . .

Vsaj osmero domačih piscev je delalo po Šafařiku zaključke na podlagi neobjavljenega rokopisa, a nobeden ni začutil potrebe stvar pred objavo svojih zaključkov dognati ali pogledati vsaj prvi vir, Mucharjev seznamek! Čvetero domačih piscev, med njimi pisatelj bibliografično zasnovane obširne literarne zgodovine dr. Glaser in pa prvobornik predtrubarjanske slovenske pismenosti, ki bi jo naj ta rokopis dokazoval, Benkovič, navaja Mucharjev seznamek kot v svojo svrhu upotrebljen vir, a navaja ga v okrajšavi, da moraš obletati danes najspretnjše bibliografe, ako hočeš priti na jasno: niti pl. Radics, niti dr. Glaser, niti Benkovič niso namreč vedeli, v kateri izmed publikacij z nazovom „Archiv“, ki se jih je nabralo od Čop-Šafařikovih časov že lepo številce, bi se dala stvar najti, delajo se pa, kakor da so imeli ta zagonetni „Archiv“ ali celo „Arch.“ — v roki! Benkoviča bi bila lahko prisilila k premišljevanju že Čopova notica, ko — bi jo bil poznal! Človeku bi izvabila slovenska površnost in diletantstvo še pikrejše besede, da se ni za svoje znanstveno potovanje tako slabo pripravil in zagrešil vseh tozadevnih slovenskih grehov tudi ruski vseučiliški docent *G. Ilinskij*, ki je prispel v februarju 1903 iz Ljubljane v Admont s specijalnim namenom „najti v njegovi . . . knjižnici slovenski rokopis XIV. stoletja, ki ga je (po Ilinskega mnenju) videl tam še znani zgodovinar štajerske vojvodine Muchar . . .“

Tudi Ilinskij je mislil, da mu izmed literature, ki jo omenja k temu rokopisu dr. Glaser, na lastne oči niti Mucharjevega seznamka ni treba ogledati! Sklicuje se na „Archiv II. (!) 171“, pa tudi on ne ve, za kateri Archiv se gre! Ker ni vedel, kako značnico nosi v Mucharjevem seznamku rokopis z odlomki „v domačem jeziku“, zato tudi ni mogel opaziti, da Mucharjeve številke ne odgovarjajo številkam sedaj veljavnega admontskega rokopisnega kataloga. Zato je iskal zaman in moral dati o glavnem namenu svoje admontske ekspedicije račun z besedami: „Ne glede na podrobni katalog v biblioteki — opis njenih rokopisov, ki ga je sestavil o. Kajetan Hoffmann*), se nam ni posrečilo najti iskanega

*) Napačno! Katalog je sestavil zgodovinar P. Jacobus Wichner!

rokopisa“. Ilinski je zapustil Admont z mislijo, da so Mucharjevi odlomki „v domačem jeziku“ res slovenski in si delal skomine: „Ako bi se posrečilo najti in izdati ta rokopis, našla bi dva [za brižinskimi fragmenti] najstarejša spomenika slovenskega jezika, — takozvani ljubljanski in celovski rokopis —, sebi dostojnega tovariša, znanost zgodovine slovenskega jezika pa nekoliko novih podatkov“. (Из исторіи славянскихъ азбукъ; Византийскій Временникъ XI. [Санктпетербургъ 1904] 45.)

Ko sem se mudil na veliko sredo 1904 v knjižnici admontske opatije in v katalogu med slovenskimi rokopisi kakega Očenaša, Češčenemarije, Vere i. t. d. nisem mogel najti, začel sem pregledovati po vrsti opise vseh rokopisov iz XIV. stoletja ter prišel do: „No. 119. 2°. Perg. 70 Bl. saec. XIV. Codex miscelaneus“. Že opis v katalogu je pokazal, da je to Mucharjeva št. 11. Dal sem si prinesli kodeks in čital med sicer latinskim tekstom na listih 5^b — 10^a: latinsko-nemški slovarček; na l. 28^a: Pater noster, Ave Maria, Credo, mortalia peccata — Siben toed suend (sedem smrtnih grehov), in Decem precepta (deset zapovedi) v nemškem jeziku; na l. 47^b: zapisnik nemških živalskih imen . . .

Čop, velikan učenosti, klobuk z glave pred tvoji m kritičnim inštinktom! „Trdi nemški Mihel“ Muchar je razumel torej pod „lingua vernacula“ res le svojo nemščino! Admontski ulomki v Mucharjevem „domačem jeziku“ dobe svoj prostorček v zbirki srednjeveških nemških tekstov; od kogar pa zahteva stan ali stranka dokazov, kako se je pisala slovenščina že davno pred Trubarjem po samostanih slovenskega ozemlja, na noge, da najdeš svedokov, ki ne bodo kričali, da se je gojila tu poleg latinščine — nemščina!

R. L.:

Anarhizem.

Dalje.

Nečajevo.

Čim ublažuje Bakuninova anarhistna stremljenja idealno slovano- in svobodoljubje, vidimo pri Nečajevu spojen anarhizem z ruskim nihilizmom v najkrutejšo obliko. Nečajevo je bil prvi, ki je zanesel krvavo geslo *propagande z dejanji* v evropski anarhizem.

Nečajev, rojen l. 1846 v Peterburgu kot sin dvornega služnika, je bil izprva učitelj; potem se je seznanil z Bakuninom, ki ga je poslal na Rusko, da razširi ondi anarhistne ideje. L. 1865 res osnuje v Moskvi tajno društvo „Narodni sud“, kakor del mednarodne delavske organizacije, kmalu potem pa izda svoje „*Pozive na dijake*“ (Paroles, adressées aux étudiants), ki jih roti, opiraje se na ideje tedanjega nihilizma, naj se ne brigajo več za puhlo, prazno znanost, ampak naj stopijo iz svojega stanu v življenje, naj gredo „med narod“, da živé in trpé ž njim.

Do sem Nečajev ni dosti različen od Bakunina, a to ga pa loči od slednjega, da je čudno razvita njega *ljubezen do tolovajstva*. *Razbojnik mu je junak* in razbojništvo ena najpoštenejših oblik ruskega socialnega življenja. Razbojnik mu je predvsem nepreprosen sovražnik države, neutrudljiv socialni in narodni prevratnik.

Glavno literarno delo njegovo je „*revolucionarni katekizem*“ (Le catechisme révolutionnaire), ki v njem zahteva, da revolucionarec ostavi vse, kar mu je ljubo in drago, da se odpove vsem znanostim in goji samo eno: znanost ugonabljanja in uničevanja. Ti znanosti na ljubo proučava mehaniko, fiziko, kemijo in celo medicino; zanj je edini užitek, tolažba, plačilo in zadoščenje plačilo revolucije; noč in dan sme imeti samo eno misel, samo en namen: *neizprosno pokončati in uničevati vse*, kar je na svetu. Vsi pripomočki, ki dosežejo ta namen, so mu dobrodošli, strup, bodalo, vrv, smodnik i. t. d., zakaj nje posvečuje sveti namen revolucije. Revolucionarec pa naj proučava tudi velike kroge in naj gleda, da ima somišljenike tudi pri tajni policiji. Potem našteje Nečajev osebe, ki naj se prejalislej odstranijo. Najprvo se mora to zgoditi z onimi, ki so revolucionarni organizaciji in delovanju najbolj na poti, kralji, prezidentje, ministri in drugi vplivni državniki; ostale naj se pusti živeti, da se jih, kakor n. pr. fantaste, idealiste in ženske izrabi za namene anarhizma.

Kako naj prevratnik deluje? Ne z besedo, ki ima malo vpliva, ampak z dejanjem naj uniči osebo ali kako tvorbo, ki nasprotuje ljudski organizaciji. To naj se pa uporablja ne samo, da se doseže pozitiven namen, ampak tudi kakor krvava *reklama samaobsebi*, zakaj o dejanju se govori na vse strani, dejanje razburja duhove, množica, do tedaj brezbrizna, povprašuje po vzrokih in se zanima zanje, s tem pa je že napol pridobljena novemu nauku.

To je tedaj tisti kompleks misli in teorij, ki mu je dal pozneje francoski anarhist *Pavel Brousse* ime *propagande dejanj*, in ki je, uresničen, prešnil vso Evropo s strahom in grozo.

S takimi nauki in mislimi Nečajev seveda ni mogel dolgo delovati na Ruskem. Leta 1869 je bil prisiljen bežati iz Rusije v Švico; tri leta pozneje (1872) pa ga je Švica vendarle izročila Rusiji, kjer je izginil brez sledu v ruskih rudokopih in je najbrže že ondi umrl.

Peter Aleksandrovič Krapotkin,

ustanovitelj in zastopnik komunistnega anarhizma, se je rodil leta 1842 v Moskvi iz ruske knežje rodbine; baje je bil celo potomec kraljevega rodu Rjurikov. Spremljajoč carico izprva kot paž, pozneje kot komornik, si je pridobil na številnih potovanjih globoke zemljepisne in geološke znanosti.

Leta 1872, torej tridesetleten mož, je prišel prvič v dotiko z internacionalo; leto pozneje ga je že ruska policija zaprla „zaradi nihilistnih agitacij“, pa posrečilo se mu je uiti. Odslej je živel v inozemstvu, največ v Švici, kjer je po smrti Bakuninovi prevzel vodstvo juraške združitve (*fédération jurassienne*) in osnoval list „*Revolté*“, ki je mnogo pripomogel do razvoja anarhizma. Leta 1883 ga je francoska vlada kot povzročitelja punta v Lyonu obsodila na pet let ječe, pa ga je že leta 1886 izpustila. Od tedaj je bival nestalen zdaj v Švici, zdaj v Italiji in na Francoskem. Leta 1901 je izdal „*Spomine revolucionarja*“ v dveh knjigah, a kmalu potem (leta 1905) je umrl.

Krapotkinov program se da označiti v dveh besedah: On je prvi in *glavni zastopnik komunistnega anarhizma in teoretski zagovornik načela „propagande dejanj“*. Obe točki ga razločujeta od Bakunina.

Naj zapišem na kratko njegove vodilne misli: Ves razvoj človeške družbe in tudi modernih znanosti gre za individualizmom. Kakor so se v naravoslovju, medicini, kemiji i. t. d. pričeli pro-učavati *posamezni* pojavi vsak zase, in kakor se je šele na tej empirični podlagi potom indukcije zgradila mogočna znanstvena teorija, tako naj se prične tudi *organizacija človeške družbe snovati spodaj, začevši pri posamezniku*. Vse te družbene tvorbe pa naj prešinja *ideja splošnega človeškega pobratimstva*, ki je itak prirojena človeštvu. To je misel-vodilnica v njega glavnem delu „*Kruhoborci*“ (*La couquète du pain*), izišlem leta 1892.

Njegov podrobni program pa je ta-le:

1. Rešenje iz spon kapitala, *svobodno* uživanje *vseh* pridelkov *skupnega dela*;

2. rešitev iz spon veljavnosti (avtoritete) in jerobstva, svobodni razvoj posamnika v skupnih zadrugah;

3. osvobojenje iz jarma moralne, verske in državne oblasti. Odprava vsakršne organizacije ter nje nadomestitev z načelom brezvladja in svobodnega sporazumljenja (*libre entente*), kakršna je n. pr. že sedaj med železniškimi družbami;

4. vsak naj dela in deluje, kakor sam ve in zna. Družba nima pravice kogarsikoli kaznovati, zakaj večina ljudi bode vedno delovala tako, da bo družbi v prid.

Že živalim je prirojen *čut usmiljenja*, da si drug drugemu pomagajo. Tako bo tudi v anarhiji pomagal človek drug drugemu, a ne po tuji sili, ki bi ga v to primorala, ampak po prirojenem, moralnem čutu. Zakaj bodoči ljudje bodo sledili novi višji morali, ki bo posledica boljše vzgoje in tesnejše medsebojne dotike. Ko pa Krapotkin pripozna ta moralni čut, ki veže posameznika drugega z drugim, še nikakor ne prizna moči družbe nad poedincem: „Nočemo, da bi vladali druge, niti nočemo, da bi nas drugi vladali.“

V gospodarskih naukih je Krapotkin *komunist*, in to ga loči po bistvu od Proudhona in Bakunina, ki dasta, prava zastopnika kolektivizma, poedincu še vedno vsaj individualno posest, akoprav zanikujeta zasebno lastnino. Krapotkin pa je nasprotnik kolektivizmu, češ, da se kmalu razvije v gospodarsko neenakost, zakaj v njem ni avtoritete, ki bi mogla ohraniti gospodarsko ravnovesje. Zato postavi za gospodarsko načelo tezo: *Vse je vseobča last* (*Tous est á tous*). Nihče ni ne lastnik, ne imetnik; *vsak si lahko vzame vsega tistega, česar je zadosti*, kolikor hoče, ne da bi moral sam pridelovati, saj to bi bilo protisvobodno. *Moralni čut*, ki je človeštvu prirojen, bode nato deloval, da se bo štel vsakdo dolžnega, delati in pridelavati kakor vsi drugi. *Le kadar kake stvari ni dovolj*, se bode morala deliti, da ne nastane pomanjkanje. Vse se razdeli za posameznike *na kupe*. Zato imenuje Krapotkin to gospodarstvo „*gospodarstvo na kupih*“ (*La mise aux tas*). Da se ta teorija da izvesti, se vidi, kakor pove Krapotkin, pri preprostih narodih, ki žive še dandanes lepo brez avtoritete in imajo vsega zadosti. Ali tu se Krapotkin moti. Moderna etnologija in antropologija nas namreč učita, da je prav pri divjakih klanje starcev in otrok tisto najpriprostejše sredstvo, ki napravi

med pomanjkanjem živeža in naraščajočim prebivalstvom primerno razmerje. Krapotkin tudi ne pomisli, da ravno najpotrebnejših reči vedno primanjkuje, zato bi se morale deliti ravno take stvari, ki so jako potrebne, ker jih vsakdo zahteva. A kje je meja med potrebnim in nepotrebnim? Kdo jo določa in kdo jo pripozna? Krapotkin meni, da bi tu-le posredoval čut solidarnosti. Ali tega ne pomisli, da bi ljudje v ti solidarnosti poginili. Tudi tukaj se zopet vidi, kako se vse gospodarske teorije anarhistov izjalové zmirom pri zanikanju vsakršne avtoritete, vsakršne organizacije; brez te pa je racionalno gospodarsko življenje, kakršnokoli si bodi, nemogoče, in za to se vse gospodarske teorije anarhistov v praksi ne dajo izvesti.

Označili smo zgoraj Krapotkina kot odločnega *zastopnika propagande dejanj*. Kot takega se pripoznava tudi v spisih. Tako pravi nekje: „Le požrtvovalnost in pogum bodrita in izpodbujata, le dejanje povzroči tisti čut neodvisnosti in smelosti, brez katerega se ne more razviti nobena revolucija. Vsak teoretski zagovornik revolucije mora na konec postati revolucionar po dejanju. Naj se konča ta država in ta družba čimpreje tembolje. K temu pa pripomorejo dejanja dosti bolj, nego hladne teorije; osvete, ustaje, prevrati se množe: nihče ne more ostati hladen, ideja pridobiva mahoma pristašev. Pogumno dejanje si osvoji v enem dnevu več src, nego v enem letu tisoče knjig.“

Tako Krapotkin in priznati se mora, da je te svoje nauke zvesto izvrševal v življenju. Ako pregledamo dosedaj navedene zastopnike anarhizma, je Krapotkin revolucionaren komunist, Bakunin revolucionaren kolektivist, Proudhon revolucionaren kolektivist, Stirner revolucionaren egoist. Geslo propagande dejanj zastopajo vsi Rusi, toda odločneje le Krapotkin in Nečajev.

Dalje prifr.

Epigrami.

Reformator heksametra.

*Čul sem, slovenski poet heksameter je pomodernil,
prosti helenski tok v rim zajezil je brani.*

Proč helotsko roko od ritmov sybode, Herostrat!

Stari meh dobro drži, novih le vlij mu idej!

OTON ŽUPANČIČ.

Iz politične korespondence dr. Janeza Bleiweisa.

Priobčuje dr. Dragotin Lončar.

Dalje.

Pisma dr. V. F. Kluma.

5.

Z dne 11. februarja 1867.

Zdi se mu, da bodo imeli federalisti večino v državnem zboru. „Zato so se, kakor poroča dualistična „Debatte“, tudi Čehi izrekli, da pridejo v državni zbor, kakor so se že tudi prej odločili, da legalno volijo po skupinah. Beust je obljubil Poljakom večjo avtonomijo, grof Goluchowsky bi postal dvorni kancelar ali tudi minister-rojak — to še ni odločeno. Ali dobi tudi Češko dvornega kancelarja, še ni odločeno. Grof Rothkirch je za to, češ, da bi to sredstvo zadovoljilo Čehe. S Čehi bodo še posvetovanja. Združeni Čehi, Poljaki in Slovenci bi dosegli sprejem §§ (19) 21. kromeriške ustave in s tem bi bila dana podlaga. Ob tako omahujoči vladi, ki nima za seboj nobene stranke, ki ni pošteno dualistična in centralistična, bi kompaktno odločno nastopanje naše stranke ne samo imponiralo, marveč tudi doseglo uspehe. Ravno v takem trenutku, ko se vse maje, se moramo krepko potegniti za naše pravice in v zbornici se prikazati, ako se govori o Slovanih.

O Poljaki se dolgo ni vedelo, kaj. Danes poroča „Czas“, da so Poljaki za skupen nastop, da zahtevajo enake pravice za vse narode. Poljaki se ne dajo izvabiti z ministrom-rojakom i. t. d. „Czas“ piše: „Poljaki niso nikoli zahtevali izjemnega stališča v državi in ne zahtevajo tega niti sedaj. Oni hočejo le ono stališče, ki gre vsem narodom države, ki odgovarja njih narodnim potrebam in stremljenjem po svobodi in ki je obenem združljivo z enoto in močjo monarhije. Zato so Poljaki za tako konstituiranje monarhije, ki temelji na poštenem meri pravic za vse narode države. Izjemno stališče, ki je privilegij, nima nobene vrednosti. Nima v sebi poročstva trajnosti, ker ni posledica sistema, ampak samo kombinacija trenutka, ki jo lahko prevrže prva ministrska izprememba.“

Ako seštejemo glasove s Češkega, iz Galicije, z Morave, avtonomistov na Gornjem Avstrijskem in Solnograškem, potem

poedine glasove velikega posestva na Nižjem Avstrijskem, Štajerskem in Tirolskem, potem naše glasove na Kranjskem: tako imamo skoro gotovo večino Slovanov in njih zaveznikov. Potem prekoračimo most, kakor jaz imenujem sklicanje „legalnega državnega zbora“, nastopimo legalno pot diskusije in se v sklenjeni falangi borimo ustavno za pravice našega ljudstva.

V ministerstvu se predeluje — kakor pravijo — belgijska ustava za avstrijske razmere. Tudi tam so se mnogo prepirali zaradi narodnega vprašanja, jaz sem zadovoljen s sedanjo uredbo.

4. t. m. sem oddal promemoria (pismeno) Belcrediju.“

6.

Z dne 10. majnika 1867.

V uvodu govori pismo o ukoru, ki ga je dal deželni predsednik Bach ljubljanskim gimnazijskim in realnim profesorjem, ker so glasovali za dr. Tomana in dr. Kluna. Potem nadaljuje: „Danes sem Ti poslal izvod včerajšnje „Zukunft“, v kateri je moja izjava. Jutri — v soboto — imam zadnje predavanje, položil sem torej svojo službo na oltar domovine, rešil sem načelo, toda rešitev načela me velja službo. Ta žrtev je trdna vez, ki me tem tesneje veže na mojo domovino, na moje prijatelje, na svete interese naše ljubljene domovine. Zvesto in trdno držimo skupaj v sreči in nesreči — živio, narod!

Vtisek soareje pri Beustu je bil name sledeč: Nagodbo z Ogrsko, v kolikor se tiče finančnega in trgovskega vprašanja, zavrže državni zbor. Razpoloženje je splošno za Beusta neugodno. Glede vprašanj svobode bo brezdvomno veliko soglasje, tudi mi smo za to. Beust in Taaffe sta jako določno zatrjevala, da se razširijo pravice deželnega zbora in torej deželne avtonomije, tudi poslanski krogi so splošno za to. Imenovanje centralist in dualist je komaj še primerno. Glede popolne enakopravnosti vseh narodov, glede varstva jezika v šoli in uradu, razširjene deželne avtonomije, stojim jaz na stališču kromeriške ustave. V šolskem vprašanju sem pojasnjeval svoj stari tema: ljudska šola — občinska zadeva, srednja šola — deželna zadeva, visoka šola sicer državna zadeva, vendar more vsaka dežela prostovoljno iz svojih sredstev ustanavljati visoke šole, torej „svobodna visoka šola“, kakor v Belgiji.

Moj cilj je sploh: Povzdiga naše domovine v političnem, socialnem in ekonomskem oziru . . .“

Z dne 28. avgusta 1867.

Ker je bil dr. Klun član nagodbene deputacije (Ausgleichs-Deputation), in sicer zapisnikar, pravi v uvodu pisma, da je to častno za nas vse, da sedi Slovenec v tem odseku. V vedni zvezi z odločilnimi krogi ima priliko zastaviti svojo besedo za slovenske zahteve, kar tudi pošteno dela in bo delal. Nato nadaljuje: Enakopravnost in razširjenje avtonomije ostaneta nepremični cilj; „promemoria“, ki smo ga oddali ministrom, je program, ki nas veže. Kar gre preko tega, moramo ali prepuščati bodočemu razvoju, ali so pa to zasebna mnenja, ne programatične točke stranke. Semkaj prištevam „vprašanje o konkordatu“. (O tem sem pisal dr. Costi dne 26. julija t. l.) Tudi dr. Rieger je ravno tako proglasil to vprašanje za individualno vprašanje vesti in za nobeno strankarsko vprašanje.

Ako ima Slovenstvo svojo oporo le v podpori katoliške duhovščine, ako črpa svojo moč le iz tega, potem je izgubljeno, potem se borimo za življenja nezmožni princip. Jaz bolj zaupam ljudstvu in duhovščini ter upam, da pojmeta oba kot prava prijatelja drug poleg drugega in drug z drugim, da ni treba, da bi bil eden gospod, drugi pa služabnik. Nisem nasprotnik katoliške duhovščine, spoštujem jo, ne morem pa je smatrati za edino upravičeno voditeljico ljudstva. Duhovščina je del ljudstva, to naj ostane, kakor je bilo pred konkordatom mnogo stoletij. Iz tega se razvije prijateljsko razmerje, kakor hitro se en del odreče volji po vladi. Ne morem si misliti ljudske svobode brez svobode vesti. Kakor zagovarjam narodno, politično, državljansko svobodo, tako zahtevam tudi svobodo vere, uka, prometa. To je bilo, je in ostane moje prepričanje.

Ravno tako se izražam odkritosrčno o jako obžalovanja vredni rusomaniji na Kranjskem. Obsojam jo popolnoma. Toman je tudi protestiral proti temu v neki državnozborni seji. Ruske demonstracije so često v Ljubljani (dr. Bleiweis je dodal tu opombo: Enkrat Sokoli rusko himno peli). Mislim, da bi vendar morali Ti, Costa in Toman z vso silo nastopiti v „Novicah“ proti temu demonstrativnemu sleparstvu, čigar tendencija je naravnost veleizdajska. (Zopet opomba Bleiweisova: Ali bodo „Novice“ iz komarja delale slona, à la

„Presse“?) Kakor hitro se mi ponudi prilika, ožigosam te demonstracije, kakor sem to včeraj ravno tako storil nasproti dr. Riegru.

Ti dve točki: zagovarjanje konkordata in rusomanija neznanško škodujeta slovanski stvari. Nista bili v programu „narodne stranke na Kranjskem“, nista bili v mojem programu z dne 7. januarja 1867. Vržite ju proč od sebe in v resnici koristite slovanski stvari in zlasti naši ljubi domovini kakor tudi skupni domovini Avstriji. Te misli so me vodile, ko me je „Tagespost“ pozivljala, da vstopim v klub avtonomistov, na kar sem odgovoril v pismu, ki je natisnjen v „Tagespost“ z dne 8. t. m. Poljaki odobravajo ta načela, Rieger sam mi je dejal včeraj: „Popolnoma obobravam vaše načelo: Avstrija se naj preuredi v monarhično Švico.“ Ostanimo pri svojem programu, toda vržite proč ono demonstrativno rusovstvo in sklenite prijateljstvo z duhovščino na podlagi enakopravnosti.

Naprej smo Avstrijci, težišče leži v Avstriji, ne v Moskvi ali Belgradu. Kot Slovenci ne zatajimo simpatij za slovanske rodne brate, toda ne žrtvujemo interesa svoje dežele in svojega naroda utopičnim sanjam. Celó Rieger mi je rekel: Vi Slovenci ste v čisto drugih razmerah nego Čehi, vi ne morete hoditi istih potov kakor mi, vi morate biti bolj konciliantni, ako ne dajete prednosti priklopljenju k ostalim Jugoslovanom. Ko sem mu pa z ozirom na to, da snujejo Čehi sistem skupin, po katerem bi se vrglo Slovence v notranjeavstrijsko skupino, dejal: Vi Čehi žrtvujete torej Slovence, kakor hitro napravite lastno skupino? Tu mi je odgovor ostal dolžan. Proti koncu je le dostavil: Slovanske solidarnost ni, morate torej misliti náse, kar sem tudi pisal Bleiweisu.

Kljub temu pa hočemo Slovenci delati za Čehé, Hrvate in Ruse, a pri tem žrtvovati svoj narod in svojo deželo. Take politike ne uganjam. Jaz hočem delati za svojo deželo in svoj narod, ga dvigati, blažiti, v smislu in duhe nove dobe, po načelih moderne teorije o državi, za to se bojujem in čeprav bi imel za sedaj malo sobojevnikov. Prihodnjost prinese svobodo, moje geslo je: Z ljudsko omiko k ljudski svobodi.

Želim in upam, da se ti nazori vedno bolj širijo, tudi so mi že mnogi Slovenci izjavili, da se strinjajo z mojim odprtim pismom v „Tagespost“. Naj bi vendar moji rojaki in prijatelji zvesto vztrajali pri programu, ki se je prvotno postavil in v katerem ne nahajamo ničesar o zagovarjanju konkordata in

rusomanije, jaz se držim starega programa in „promemoria“, ki sem ga podpiral ter bom pobijal onidve večkrat že omenjeni točki vedno in povsod.

Kranjska nima zvestejšega sina od mene, bodi uverjen, da bom vedno branil in zahteval enakopravnost Slovencev z drugimi narodnimi plemeni Avstrije, razširjenje deželne avtonomije v smislu promemoria, dokler ju ne dosežemo. Za vse drugo se ne smatram vezanega in ne maram služiti zasebnemu veselju.

DR. H. TUMA:

VIII. internacionalna umetniška razstava v Benetkah.

Salve, Venezia! Zdrava, kraljica adrijanska! Koliko nepozabnih spominov in vtisov! Trg in cerkev sv. Marka! Dožna palača! Pogled na veliki kanal proti cerkvi sv. Jurija in Marije Pomočnice! Nehote silijo spomini v davne čase, da se pride do sinteze tega, kar se vidi okoli sebe: boji prognancev z nepristopno laguno! Tekmovanje potomcev polatinjenih Venetov s hrvaško Dalmacijo! Zmaga latinske republike nad hrvaškim kraljestvom! Riva dei Schiavoni! Tekma Genove z Benetkami in zmagonosno benečansko brodovje po celi Adriji in islamskem orientu! Vse to rapidno prehitni spomin. V velikih stavbenih umotvorih se razume lepoto in velikost življenja in tvorjenje benečanske republike. In ko je bila odrezana od orientu, ko ji je bil odrezan priliv dalmatinske krvi, je ugasnilo skoraj za stoletje to pestro in veliko življenje adrijanske kraljice. Poleg palač in cerkva je zavladala beda med nekdanjimi zmagovalci Adrije. No, kraljica adrijanska zopet vstaja! Ne vstaja po bojni moči, ne vstaja po boganstvu, ki bi ga bila nakupila pomorska trgovina, novodobna industrija! Od stoletij bogastva so ostali drugi, večji zakladi človeštvu, nego jih zapuste milijarde kartel in trustov. Obubožan je plemič, potomec nekdanjih dožev in senatorjev benečanskih, a vse ogromno bogastvo, kopičeno v srednjem in prvem novem veku, leži razprostrto pred nami, in sintezo tega bogastva najdemo v cerkvi sv. Marka in doževi palači.

Kraljica adrijanska vstaja in prihaja do veljave po zakladih umetnosti, ki sta jih dala meč in kri latinska in slovanska, ki

jo je dala dotika orientu z okcidentom. Ni ga mesta, ki bi bil bolj pripraven za razstavo umotvorov orientu in okcidentu severja in juga. Tu so se po naravnem razvoju srečavale struje umetnosti srednjega in novega veka tedanjega civiliziranega človeštva in tu je uprav mesto, kjer naj manifestira vsa človeška umetnost svojo internacionalnost.

Srečna je bila ideja izbrati Benetke za mesto vsakoletnih periodičnih razstav in ves omikani svet priznava njih pomen že danes. Benetke postajajo zbirališče slikarjev in kiparjev vseh narodov.

Internationalna razstava se odpira vsako drugo leto od aprila do oktobra. Pripuščajo se razstavitelji vseh narodov, vseh struj in vsake tehnike. Narodi se udeležujejo enotno in uradno razstave, ali pa se udeležujejo umetniki posamezno. Kadar narod napravi uradno svoj poseben oddelek v razstavi, tedaj tudi izvoli svojo lastno večalimanj avtonomno komisijo. Dela posameznikov, ki se hočejo udeležiti razstave, ceni posebna komisija, ki jo izvolijo razstavitelji sami. Izbere se vsega le 100 del. Izven ocene te komisije stoje oni umetniki, ki se vabijo od razstavnega komiteja, naj razstavijo svoja dela. Vabijo pa se le umetniki priznane veljave.

Poleg kolektivnih internacionalnih razstav se prirejajo individualne razstave, t. j. zbirke enega samega umetnika.

Posebno od leta 1905 raste pomen internacionalne razstave beneške. Razstava je v dvoranah javnega ljudskega vrta. Letos imajo svoje posebne paviljone Belgija, Ogrska, Angleška in Bavarska. To kaže, da se hočejo uprav naseliti evropski umetniki v Benetkah in da te postanejo v doglednem času dejansko središče tekmovanje slikarstva in skulpture.

Lepi bogati razstavi 1905 in 1907 sta bili razvrščeni največ po narodnostih. Posebno bogato so bile narodnostne razstave leta 1907. Značaj letošnje razstave pa je individualen. Francoz Besnard, Šved Zorn, Nemeč Stuck, Norvežan Kroyer, Italijana Tito in Pelizza dajejo jedro razstavi. Mala je sicer udeležba internacionalna. Le Belgija, Ogrska, Angleška in Bavarska so razstavile svoja dela v posebnih paviljonih, in tudi ne posebno srečno in bogato. Poleg tega dajejo značaj letošnji razstavi individualne skupine italijanskih umetnikov: Pasini, Ciardi, Marius pictor, Innocenti, Tallone, Cairati, Gioli, Signorini, Fattore, De Maria Bergler. Največjo pozornost vzbuja Nemeč Stuck. Njegove grandiozne slike: Vojska, Izgubljeni raj

in Križanje so svetovno znane. Dostavljam pa takoj, da danes ne zna noben narod delati toliko reklame za svoje umetnike kakor nemški narod. Četudi je Stuck velik umetnik, vendar se pretira mnogo na njem in posebno naši Avstrijci (in štejejo mednje tudi Slovane) cenijo Stucka previsoko. Ravno tu v Benetkah, ko vidimo umetnike drugih narodov in so Stuckova dela med drugimi, se prihaja do pristnejše sodbe. Kompozicija, simbolizem in mistika so momenti, ki prevladajo često opazovalca, dočim postaja sodba čistejša, ako se prepusti le očesu, ako se išče le sklad barve, luči, forme, gibanje in življenje. Koliko več luči in barv, več pristno lepega nam podaja Zorn, — seveda brez vsakega simbolizma in brez vsake mistike, ki naj zavaja gledalca ter mu vzbuja čustva za neznanim, večjim! Ali pa Kroyer v svojih dveh slikah: Kopalci in Letni večer na obrežju Skagenskem! Kako priprosta sredstva, najenostavnejša kompozicija, enostavna tehnika, ali koliko lepote v barvi in luči, koliko življenja na njih! Ni sledu refleksije in zgodovine, in nobena reč ne temni tako očesa presojevalca nego simbolizem, misticizem, refleksija in zgodovinski spomini!

Francoz Besnard nam kaže vso lahkoto, mnogovrstnost in bogatost francoske tehnike. Mojstrski je portret gospe Besnard.

Koliko življenja nam podaja Italijan Tito! Ko se vstopi iz sosednjih internacionalnih dvoran, je kakor da bi prosta luč prirode, čisto italijansko nebo zasijalo. In človek se uprav razveseli in razvedri, ko si mahoma ogleda svetla dela tega italijanskega mojstra. Seveda bodo nemški slikarji opazali, da ni vse tako premišljeno in predelano kakor pri Stucku, Severjan dostavi, da je premalo realizma, in Francoz, da je premalo uglajenosti in elegance. No, nekaj je, kar ima Tito nad vsemi: mojster gibanja je v vseh svojih delih in mojster veselja, svetle barve, brez posebnih lučnih in drugih iskanih barvnih efektov. In priprostost je gotovo eden največjih znakov vsake umetnosti.

Med Italijani pravi umetnik poleg Tita je Pellizza, učenec Segantinja. No, ako je Tito svetlost in gibanje, je Pellizza mračnost in nepremičnost. Ako je Tito v barvah skoraj priprost, je Pellizza precej rafiniran. Ako ima Tito kar tako različne pojave dela in življenja prirode, leži na delih Pellizza precej refleksije.

Ostali italijanski umetniki pa res ne nudijo posebnosti. Nadvladujejo krajevne slike in portreti. Številne male slike Pasinja so lepe, ali bolj risane. Kipi Ieraceja so izven Idile (studenec, marmor-brons) le obrtno-umetniške vrednosti. Ciardi, Cairati,

Gioli, Signorini, Fattore — je vse premalo izrazito in ugodna sodba Italijanov je pač izraz nacionalnega samozadovoljstva. Karakteristična sta Innocenti s svojim meglenim tonom, Tallone s krepkim, skoro sirovim izrazom (nosna kmetica); De Bergler nudi letos le malo in Marius pictor išče posebnih barvenih efektov v reliefu.

Velika Britanija nudi malo. Ne enega dela ni, da bi se dvignilo posebno iz skupine.

Belgijski paviljon ima dve veliki lepi dekorativni sliki Montalda. Priprosto lepo in veristično je Poletje Smeersovo.

Madžari (kakor vsako leto) izkušajo imponirati z vnanjim leskom razstavnega paviljona in notranjo uredbo. Dajejo malo originalnega, lepe pa so skulpture, posebno „družinsko veselje“ (brons) Simaya.

Bavarski oddelek podaja precej imen. No, ako se je videlo glavno razstavo, noče nobeno izmed razstavljenih del posebno imponirati. Mladi so zbrani v IV. in V. dvorani in podajajo dela srednje vrednosti, so semintja celo slabi.

Dobri so Amerikanci v XVII. dvorani, in dasi je opazovalec že nekoliko truden, ko prispe do njih dvorane, je prijetno presenečen, da dobi pri zastopnikih trgovinskega in obrtnega naroda tako lepe umetnike. Nikakor pa ne mislim pri tem na Amerikanca individualnih razstav Friešekeja in Millerja v VI. dvorani, ki ne dajeta nič posebnega, pač pa se močno naslanjata na nemško šolo. Amerikanci so jako mnogovrstni: od portretov do večjih kompozicij. Posebno lep je portret Sergentov.

Slovani so bili precej zastopani v VII. razstavi leta 1907 in ruski oddelek je vzbujal mnogo zanimanja. Letos pa skoraj ni sledu slovanske umetnosti. Omeniti bi bil kvečjemu v IV. dvorani Jarocki.

Naših Slovencev seveda ni bilo v Benetke. „Vesna“ je svoj čas trdila, da še niso pripravljeni. In vendar se prirejajo razstave doma in menda se je ustanovila celo slikarska šola v Ljubljani. Ali je tako težak pristop ravno v Benetke, ki so tik naših narodnostnih mej? In kako treba bi bilo ravno slovenskim umetnikom nekoliko italijanske šole! Kako jih je nemška slikarska umetnost že odvedla od samostojnega razvoja in vpliv nemških šol je naše umetnike precej podjarmil! Vendar počakajmo letošnje razstave naših mojstrov v Ljubljani!

Pregled.

Narodno gospodarstvo.

Južna železnica, privatno podjetje v rokah francoskih kapitalistov, se nahaja že leta v neprestanih denarnih krizah. Pred šestimi leti je napravila poseben finančno-tehnični arangement, ki pa ji ni pomagal iz zadrege, dasi pobira n. pr. ta železnica v celi monarhiji najvišjo vozmino. — Posebno ji je stopila na vrat nova bohinska železnica in turska, katere otvoritev je napovedana za letošnji julij. Drugi udarec ji je zadala akcija za poddržavljenje ostalih prog tako, da je zaključila j. ž. leta 1908 z deficitom 8 milijonov kron. Pomagati si hoče sedaj s tem, da iznova poviša svoje tarife in obenem najame investicijsko posojilo. Tudi če ji vlada ne odreče dovoljenja za ta projekt sanacije — stvar ostane takšna, kakor smo dejali na tem mestu pred tedni: južna železnica pade prejalisej državi v naročje kot zrelo jabolko. S tem dobi naša država svoj popolni železniški zistem, tako kakor si ga je vstvarila Prusija že pred eno generacijo.

Elektrificiranje železnic, ki seveda tudi ni brez nasprotnikov, stopa zadnje tedne pri nas v ospredje zanimanja. Najdaljša električna železnica v Avstriji je sedaj Dunaj—Baden, 65 km, toda ima še vedno svoj cestni značaj. Nižjeavstrijski deželni zbor je sklenil elektrificirati progo St. Pölten—Gusswerk, v razdalji 110 km. — Progo 90 km med Reko in Moravico, na strmini hrvatskega Primorja, prično pretvarjati v tako z električno silo v kratkem, ker so Ogrom sedaj na razpolago francoski kapitalisti s svoto 30 milijonov K. Električni tok v jakosti 30.000 konjskih sil naj dajo pri Senju se nahajajoče vodne sile. Preračunjeno je, da bo povečana transportnost te proge po elektriziranju za celi dve tretjini. Interesantno je, da izdeluje avstrijska vlada na tihem, a zato z energijo, ki preseneča dalekosežne projekte, elektrificiranje državnih prog na celem našem jugu, pri čemer se gre v prvi vrsti za izrabo slovenskih vodnih sil, ker druge faktično ne prihajajo v poštev. Naše informacije se naslanjajo na prve vire in zato lahko izražamo s povdarkom opravičen dvom, da bo imela Kranjska kakršenkoli prak-

tičen uspeh v boju v vlado zaradi teh res dragocenih sil.

Ogrska bosanska banka. Buda-peštanska komercialna banka, zaseben denarni zavod, je dobila vzlic vsem odporom z avstrijske strani koncesijo, da ustanovi ogrsko agrarno banko v Bosni v svrhu odkupa ondotnih kmetov. V Avstriji so prispevali k odkupu kmetov poleg njih samih dežele, država in veleposestniki. Izvrgli smo v ta namen nad dve milijardi kron. Pričakovati bi bilo, da pojde po slični poti tudi v Bosni. Odkar smo zasedli to deželo, je bilo oproščenih na zemljišču 22.000 kmetov, neprostih je danes še okolu 89.000. Pri odkupu teh, v kar bo treba okroglih 60 milijonov K, hočejo delati madžarski kapitalisti lepe dobičke. Zadeva spravlja naravno v naši polovici mnogo prahu kvišku.

Deželne finance v Avstriji so že leta v hudih stiskah. Novi finančni minister je izdelal sedaj projekt nekake sanacije, toda tako, da ima od tega glavni dobiček država. O finančnih ministrih ne zahtevamo samo, da so dobri teoretiki, ampak da imajo tudi ideje. Bilinskega ideja sanacije pa je zelo star eksemplj: pritisniti name-rava davčni vijak. 60 milijonov kron, od katerih dobe $\frac{1}{3}$ dežele, $\frac{2}{3}$ država, naj vržejo novi osebni davki in nove naklade na žganje in pivo. Poslednje naj se organizirajo enotno v tem zmislu, da postanejo državne in nič več deželne, kakor so sedaj.

Avstro-ogrška banka. Na Ogrskem je izbruhnila zaradi nje ministrska kriza popolnoma po programu. Ugodna politična situacija, v kateri se je nahajala naša vlada v prvih dneh ogrske krize, se je prepregla vsled opozicije socialistov in Slovanske Unije zaradi neko- rektnega postopanja naše vlade v zadevi ogrske bosanske banke z nemirnimi oblaki in to daje Madžarom nov pogum, dasi uvidevajo i oni sami čimdaljebolj, kam pridejo z zahtevo lastne notne banke. Lani je odpadlo n. pr. na ogrske menice povprečno 2411 K, na avstrijske le 1448 K. In kaj bi bile druge posledice za Ogrce? Visoka obrestna mera, nizek kurz ogrskih zastavnic, ogrske rente bi izgubile vrednost, ker bi v Avstriji ne veljale nič več kot pupilarne vrednote; da pri-

dejo Ogrri takoj ob svojo zlato veljavo in da bi dobili takoj papirni denar, smo obrazložili že prej.

F. L. TUMA.

Literatura.

A. Rapè: *Mladini*. 1. zvezek z 8 slikami. Izdalo in založilo društvo za zgradbo učiteljskega konvikta. Ljubljana 1909. — Knjiga obsega osem povesti, kar je očitno preveč, ker se spozna že iz prve pisateljevo nezmožnost, podati otrokom primerno čtivo. Otroški spisi morajo biti resnični, posneti po življenju, morajo imeti umetniško vrednost — ne samo otroku, tudi odraslemu morajo nuditi mladinski spisi umetniški užitek. Na pr. Zupančičeve „Pisanice“. V zbirki „Mladini“ pa ni niti enega spisa, ki bi količkaj odgovarjal upravičenim zahtevam, ki jih stavimo do mladinskih spisov. Otroku imponirajo mogočne, silne nature, a ne oblizani šolski vzorci, kakršne slika A. Rapè; — povesti zdravega, krepkega življenja, in ne jeremijade kakor „Povest o Marici“; — povesti posnete po življenju, polne živih razgovorov in dejanj, a ne dolgočasno opazovanje in razmotrivanje kakor „Zima“, — zvite lisice, počasni, ogoljufani medvedi, zdvijani konji in ne živina, ki tuli sočutja in preliva solze (! stran 31). Vobče: čuvstva otrok so zdrava — ne jokava, sentimentalnost ni v naravi otroka, sentimentalnost je prisiljena. Ničesar zdravega, ničesar naravnega ne najdemo v ti zbirki — osebe, ki nastopajo v različnih povestih, so vse lepo pristrizžene, otroci so veseli le v toliko, kolikor jim dovoli gospod učitelj — samo vzorni otročiči. Starejše osebe, ki nastopajo, so le zato tu, da deli A. Rapè dobre nauke kar na debelo: „Koščena miza“, „Vražar Jošt“ itd. — obrabljene snovi, ki smojih čitali že mnogokrat v mnogo boljki obliki.

Omeniti moram še, da niso samo diletantske, ampak da so škandalozno slabe. Čudim se le, da je izdalo in založilo to knjigo društvo za zgradbo učiteljskega konvikta, torej društvo, v katerem so gotovo večinoma učitelji — kaj ti gospodje še niso ničesar slišali o umetniški vzgoji otrok — kaj ti gospodje, ki so poklicani vzgojiti mladino, še zdaj ne vedo, kakšni naj bodo mladinski spisi?!

Knjigo priporočamo vsem, ki se zanimajo za mladinsko slovstvo, kot klasičen vzgled spisov, ki niso za otroke. A. P—c.

Johann Žmavc, *Über das Grundgesetz der neuen und der alten Ethik*. Odtisk iz Ostwaldovih Annalen der Naturphilosophie, zv. VIII. str. 53—57.

Kaj hočemo z etiko? Očuvati naravno človeško življenje. Empirična etika vsebuje približno to, kar imenujemo razumno ekonomijo življenja. Ekonomika temelji na higijeni, gospodarsko delo se opravlja zaradi potreb. Le tedaj lahko urejujemo in ovladamo individualno in socialno življenje, če poznamo vsaj v velikih potezah njegove funkcije; zato je treba poznati temeljne zakone naravnega svetovnega reda — energije — in socialno-nravnostvenega reda — dela. (Str. 54.) Če govorimo o etiki, uvažujemo v prvi vrsti življenje skupnosti; saj je tesno zvezano z življenjem posameznika. Gre za določitev razmerja individvij napram individvi in napram družbi. Ako tu odkrijemo socialni temeljni zakon, tedaj smo določili socialno - etični temeljni zakon sedanjosti. (Ibid) V vzročno konstruiranem družabnem sistemu je po avtorjevem nazoru človeško smoteno delo, katero samo in le ono stvarja vrednote, jih meri in razdeljuje lastnino med člane skupnosti. To je pisatelj dokazoval tudi v „Elemente einer allg. Arbeitstheorie“ (1906) in v „Gesundung des sozialen Lebens“ (1908). Temeljni zakon socialno - etičnega družabnega reda je enačba o dajatvi in protidajatvi, socialni ekvivalent; to je eksaktna formulacija socialne pravičnosti. (Str. 55.) Avtor misli, da se bo ta socialna enačba dala tudi številoma izraziti.

Katera pa je temeljna postava stare etike? V bibliji jo čitamo: I. Ljubi Boga iz vse svoje duše! in II. Ljubi svojega bližnjega iz vse svoje duše kakor samega sebe. Po I. postavi je Bog „modro uredil“ vsa svoja neskončna dela, — on je energija; po II. postavi se ureja socialni svet. (Str. 56.)

Kakor vidimo, je razpravica jako bogate vsebine, ker nam takorekoč na dveh straneh pojasni ves razloček med temelji stare in nove etike ter pove, zakaj nam stara etika ne more več zadostiti. Zato je zanimiva. Dr. D.

Prof. dr. Krek je izdal brošuro *Starostno zavarovanje kmečkega ljudstva*. — Znano je, da je po nekaterih

delih Kranjske močno narastel odpor proti nameravanemu starostnemu zavarovanju, kakršnega namerava uvesti vlada glasom svojega načrta. Ta načrt je med ljudstvom še močno nepoznan. Kmetje so sami delali račune o vplačevanjih in preskrbninah in so se zmotili. Zmota pa tiči v nepoznanju načrta. Dr. Krek je v predležeči brošuri poljudno in vsestransko razložil potrebo, koristi in hibe tega starostnega zavarovanja za naše kmečko ljudstvo. Dr. Krek je edini med slovensko drž. delegacijo, ki odkrito in moško zastopa načelo socialnega zavarovanja tudi za kmečko ljudstvo. Zato je njegov razumni nastop le pozdravljati. Tudi zmagal bo, ker ne more biti med ljudstvom nobenega treznega pomisleka proti zavarovanju in tudi proti plačilu pristojbin ne, kakor hitro je znana korist, ki mora slediti zavarovanju. To Krekovo stališče, ki je za socialista edino pravilno, sem zastopal že v ti reviji v članku „Socialno zavarovanje kmeta“. Tam sem tudi povdarjal, da je bil sklep kranjskih kmetov prenašel in da je vsled tega apelaben. Sedaj je dr. Krek povedal ravno to. Ni bilo dvoma o tem. Ta socialna misel je danes neko skupno polje, ki naj bi se obdelalo temeljito in z več strani. Zakaj to je v resnici politika v korist skupnega slovenskega ljudstva. Velika resnica je namreč, kar pravi dr. Krek, da je nevarnost, da se zavarovanje pokoplje, veliko večja, kakor pa nevarnost, da se vpelje. Kranjski liberalizem je zašel pri tem vprašanju do stališča, ki se mora enkrat strašno maščevati.

Slovinci kot v pretežni večini agrarni narod moramo odločno biti zato, da se starostno zavarovanje izvede tudi v korist kmečkega ljudstva; to zato, da se pri tem velikem socialno-reformnem delu države ne preide velika večina slovenskega ljudstva sploh. Večja večina našega poljedelskega ljudstva pada že v proletarijat. Ali naj se zaradi tega, ker še nimamo velike industrije, naše dminatje, bajtarje, male kmetiče vrže v bedo?

Sicer pa je tudi napačno misliti, da je kmečko ljudstvo na Kranjskem proti zavarovanju. Zdi se mi, da je ta odpor nezaveden in pa da odporneži tudi v večini niso. Zadnje čase sem govoril z mnogimi kmeti o tem, in skoraj vsi so dejali, da je bil ljubljanski sklep kranjskih kmetov neumnost sama.

Krekova brošura je prav nazorno pisana in je doslej pač najboljši komentar o ti zadevi v slovenskem jeziku. Brošura je bila potrebna. *ABDITUS.*

Tehnika.

Zrakoplovstvo. Še pred desetimi leti je bilo celo med tehniki malo ljudi, ki bi bili upali, da bo zrakoplovstvo moglo dati človeštvu v doglednem času prometne zveze v zraku.

Problem je namreč ta: Priprava, s katero se človek dvigne kvikvu, mora imeti take lastnosti, da se giblje tako, kakor želi njen vodnik. Pustiti se mora tedaj krmariti v vodoravni in navpični smeri.

V principu je bil problem rešen že dolgo časa, kajti vsled sličnih dinamčnih razmer v vodi in v zraku, so zrakoplovci že od nekdaj predlagali vijak za gibalno sredstvo, torej isti pripomoček, ki nam dandanes po vodi giblje najtežje ladje. V rokopisu Leonarda da Vincija (l. 1500) so še risarje takih vijakov, ki se zavrtajo v zrak. In vsled tega je bilo narejenih mnogo modelov in narisanih mnogo različnih misli, ki niso imele skoro nobenega praktičnega pomena. Stroji, ki so gonili vijak, so bili pretežki. In ako je kdo zgradil z velikimi denarnimi stroški kak zračni stroj, je bil njegov trud krvavo slabo poplačan. Če se je sploh dvignil od tal, je bil gotovo v nekaterih sekundah zopet na zemlji. Takratni parni in plinski stroji so tehtali 10 kg/K S (konjsko silo) in so vrhutega imeli še precej velike oblike. Ko pa je avtomobilna industrija dala svetovnemu trgu petkrat lažje bencinske stroje, ki tehtajo le 2 do 3 kg/K S, tedaj so se uredniki zrakoplovski načrti; zlasti v zadnjih dveh letih se je neprestano delalo na tem polju in sicer s takim uspehom, da namerava Nemčija graditi svoje zračne ladijeve. Zračne ladje in stroji se dajo seveda zelo dobro rabiti za vojno in razumljivo je, da Francija ni zaostala za Nemčijo, in da ž njo tekmuje v pospeševanju zrakoplovbe. Drugod dosedaj še niso posebno pospeševali iznajdbe, in šele v zadnjih mesecih je v Avstriji vzkliklo nekaj več zanimanja za to vprašanje.

Namen tega poročila gotovo ni, natančno očitati vsa sredstva, ki jih rabi

zrakoplovstvo. Tak članek spada v tehničen list. Tu bode opisano samo to, kar zanima ladjika: bistvenosti najbolj zanimivih iznajdb zrakoplovbe in njih praktični pomen.

V Nemčiji se je razvil motorski zrakoplov ali zračna ladija, v Franciji pa se trudijo mnogobrojni konstruktorji, da bi z letalnim strojem obvladali zračne višine. To sta oba tipa zračnih strojev, eden lažji, drugi težji kot zrak.

Motorski zrakoplov. Navadni zrakoplov pri katerem ima plinski prostor obliko oble, je igrača vetrov; in ako v višini ni nobenega zračnega toka, mora plavati toliko časa na istem mestu, da ga zopet požene veter. Ako pa pritrdimo na gondolo vijak, ki se jako hitro vrti, tedaj se ta zavrtja s tako silo v zrak, da potegne zrakoplov za sabo. To je najenostavnejša oblika zračne ladije, ki plava v zraku in se giblje v določeni smeri. Vijaki, ki jih rabijo zrakoplovci, imajo približno poldrugi meter v premerju in se vrte s 500—1000 obratov v minuti. Gonijo jih bencinski motorji in vsled tega je teža, ki jo nosi zračna ladija, mnogo večja nego ta, ki visl na plinski obli navadnega zrakoplova. Vzgon mora biti torej večji in vsled tega rabimo več plina (1 m³ vodika nosi približno 1 kg teže). Prevelika zračna obla pa bi vzbudila preveč zračnega odpora, ki bi uničil mnogo moči, ki jo proizvaja vijak, in zato imajo motorski zrakoplovi obliko podolgastega valja, ki je na obeh koncih stožčast, ali pa če hočete, obliko smodke.

Izmed vseh sistemov je najvažnejši Zeppelinov. Njegov zrakoplov se natančno nemško imenuje: S M. Reichs-luftschiff Z. I. (1907). Prostor za plin je sestavljen iz samih podolžnih in poprečnih aluminijevskih palic. Prerez tega omrežja je šestnajsterokot, v njem je 17 malih balonov, ki so napolnjeni z vodikom. Vse omrežje je vrhutega ovito s posebnim platnom, ki ne prepušča vode. Zunanja oblika ladije je torej neizpremenljiva, ker je valj sestavljen iz kovinskih spor in neodvisen od izhlapevanja vodika in posameznih balonov. To je velika prednost tega sistema. Druga prednost je, da je na aluminijevskem ogrodju pritrjeno vse, kar rabi ladija za svoje gibanje: štirje vijaki, takozvane stabilitetne plošče in krmila.

Popolnoma nepremakljivo sta na valju tudi pritrjeni dve gondoli, v katerih so bencinski stroji. Od ene gondole do druge je hodnik in sredi hodnika salon za popotnike. Vse skupaj je torej samo eno telo. Zato se imenuje ta sistem negibčni (starres System).

Pri gibčnih sistemih (unstarres System) je gondola obešena na vrveh in se lahko giblje neodvisno od prostora za plin. Tudi plinski prostor je popolnoma tako narejen kakor pri navadnih zrakoplovih, samo da ima obliko valja.

Dimenzije Z. II. (1908) so velikanske. Ladija je 136 m dolga in valj ima 13 m v premeru. Vsaka gondola je 8 m dolga in 1-35 m široka. V vsaki je Daimlerjev motor za 110 K S. Za vodstvo zrakoplova je treba 12 mož. Razen tega v najboljšem slučaju lahko nosi še 12 oseb, kar pa bi bilo mogoče le v izvanredno ugodnih zračnih razmerah. Lahko se torej računa s šestimi popotniki, ki pa bi ne smeli imeti preveč prtljage.

S horizontalnim krmilom se giblje ladija v vodoravni smeri, z vertikalnim v navpični. Vsako krmilo ima več plošč. Krmilo ne deluje, dokler stoje ali leže plošče v smeri, v kateri se giblje ladija. Ako pa krmilo (n. pr. pri ladiji na vodi) nekoliko zasučemo, takoj bo ladija izpremenila smer. Vertikalno krmilo deluje seveda popolnoma tako kakor horizontalno, samo da je os, okoli katere se vrte plošče, obrnjena za 90°.

Hitrost motorskih zrakoplovov ni posebna v primeri z njih veliko motorično močjo.

Največja hitrost, ki jo je dosegla taka zračna ladija, 55 km v uri, je bil zelo, zelo izvanreden slučaj. Posrečilo se je to gibčnemu „Parsevalu“.

Motorski zrakoplov je torej vsled vzgona lažji kot zrak in plava v njem. V smeri njegove osi ga neprenehoma vlečejo naprej vijaki in v obeh drugih glavnih smerih ga gibljejo krmila.

Konec prih.

*

Kataster vodnih moči misli sestaviti kranjski deželni odbor. V njem bodo zaznamovane vodne višine, množine in padci vseh kranjskih voda. Z veseljem pozdravljamo to misel; vedeli bomo potem vsaj, pri čem da smo in koliko je opravičeno tisto vpitje o velikanskem vodnem kapitalu kranjske dežele. Želeti je le, da se ne bo vsa stvar zavlekla z birokratično spretnostjo, in drugič,

da bode kataster nekaj dovršenega, kar bode mogoče le s pomočjo strokovnjakov v hidrografiji.

Inž. JOS. BONCELJ.

Politika.

V našem domačem političnem življenju se sicer od zadnjega poročila v ti rubriki ni porodila nobena nova ideja, vredna, da se prenese iz vsakdanje pozornosti in zabeleži; pač pa smo doživeli par pojavov, ki jih je brezpogojno treba pribiti malo višje. *Slučaj dr. W. Šmida in pogodba kranjskih liberalcev z Nemci.*

Mladi deželni odbor kranjski je odpovedal dr. W. Šmidu službo kustosa v deželnem muzeju v Ljubljani. To pravico ima gotovo. Dobro. Ampak zakaj je odpovedal? Ker je bil dr. Šmid duhovnik, ki je zapustil ta poklic, prestopil k protestantizmu in se oženil. Za takega človeka nima kranjska dežela denarja, da bi mu ga plačevala, pa če bi bil še tako izboren strokovnjak v službi, katero opravlja. In to je brezobraznost! Kdor hoče sedaj v deželno službo priti, mora najprej pokazati svojo vero; dosti je tudi, da jo hliniš. A znanje?!

Pribijamo torej tu intoleranco klerikalcev. O svoji strpnosti bodo pa še vedno deklamirali, kadar jim bo prav hodila na njih političnih potih.

Pribijamo pa tudi obnašanje liberalcev. To je skoro še ostudnejše, nego je bilo klerikalno. Svobodomiselnost imajo v programu, na jeziku in v svojih žurnalih. Imajo záse celo osnovne zakone avstrijske. Ali nečuvveno, cinično je, da se liberalci postavijo na stališče: za dr. Šmida ni prostora in življenja v službi kranjske dežele, ker je ta katoliška, on je pa oženjen protestant, bivši katoliški redovnik! Cinično je, če se opravičuje liberalci: Če bi naša stranka nastopala svobodomiselno v tem slučaju, bi klerikalci to izkoristili v politični agitaciji med ljudstvom, češ, liberalna stranka je brezverska!

Jalova stranka, koje svobodomiselnost je še slabša, nega klerikalna toleranca! Kajti da ne iščemo tolerance pri klerikalcih, se lahko dopove vsakomur; a liberalna stranka ima svobodno šolo v programu in hoče biti še vedno edina nositeljica svobodomiselnih načel na Slovenskem in jih tako sramotno zatajuje . . .

Pa ali ima ta stranka še kakšno načelo, ki bi ga ne bila zatajila v svoji politični praksi? Ako sodimo, da je na najvišje stogove obešala banderi svobodomiselnosti in radikalne narodnosti in ako vidimo, da je svobodomiselnost zatajila nazadnje v dr. Šmidovem slučaju narodnostni radikalizem pa s pogodbo z Nemci na Kranjskem, moramo reči, da nima ničesar več, kar bi zatajevala. Stoji pred nami v vsi svoji sramoti. Vsi drugi smo bili reakcionarci in narodni izdajalci. In sedaj — kaj vidimo? Narodno-napredna stranka si je na svojem radikalnem krilu postavila nalogo, iztrebiti iz dežele nemški živelj na vseh koncih in krajih; Nemcem je odrekla ekzistenčno pravico na Kranjskem. Hkratu pa se je ta absolutna narodnost vezala z istimi Nemci proti klerikalcem. Ne samo to, celo pripoznavala jim je pravico do zastopstva v ljubljanskem občinskem svetu, dala jim je zastopnika v deželnem šolskem svetu in zavezala se je, da ne bo zahtevala za Slovence več meščanskih šol, nega eno samo v Postojni; da o sleparjenju z rešitvijo slovenskega gledališča, ki je značila obenem tudi rešitev in obstoj nemškega gledališča v Ljubljani, ne govorimo!

In kako se liberalna stranka opravičuje v tem slučaju? I, saj so bili klerikalci tudi zvezani z Nemci . . . I, saj je bila vsebina pogodbe znana . . .

Če bi se narodnjaški švindler mogel pokazati v resničnejši luči, nego se je, dvomimo. Dr. Tavčar je pokopal svobodomiselni del narodno-naprednega programa, Ivan Hribar pa radikalno-narodni del. Ampak če bomo mi nasprotovali takemu svobodomiselstvu in narodnjaštvu, ne bodo klerikalci in liberalci izdajalci naroda in nazadnjaki, marveč mi socialisti! Sicur erat in principio et nunc et — non semper . . .

Dr. D.

Epigrami.

Prorok.

Mnogo prorokov je že oznanjalo nove bogove;
in nehvaležni svet? Rogal se jim je v obraz.
Ti, bolj praktičen duh, si se taki nepriliki ognil,
svojim bogovom si kar vernike še poskrbel;
Hrast, Garibaldi in Slon — to nova je Sveta Trojica;
svet pa, ki vanjo veruj? — Kužek, prasè in komar.

Bog On.

Oče, Sin in Sveti Duh,
vseskupaj, uči nas Pohlin — en Buh.
Bog Hrast, Bog Garibaldi, Bog Slon,
— čuj, kužek, prasè in komar! — en On.

Tako je.

„Osel gre le enkrat na led.“ — Baš to je oslovstvo!
Modrec ve: danes sem pal, jutri bom plesal po njem.

Sacrosanctus.

Sam nas vedno učiš, da svetega nič ni na svetu —
„Ho, kedaj in kako? Jaz sacrosanctus sem, jaz!“

Vem.

Vem: Z epigrami prišel je malokedo k sinekuri;
jaz, sine cura za njo, sučem svobodno svoj bič.

Zadrega.

Zlati ministerski frak! Kot ndlašč zame ukrojen!
Smuknil za narod bi vanj — ko bi le Krek ne čebľjal.

OTON ŽUPANČIČ.

RAZPRAVE

VII. rednega zbora jugosl. soc. dem. stranke v Avstriji. Stenografični zapisnik. Cena 60 vin. — Prvikrat je izdala jugoslovanska soc. dem. stranka v Avstriji stenografični zapisnik svojega strankarskega zbora. Zanimiv je in vreden, da se ga pazno čita. Dobi se pri: „Delavski tiskovni družbi v Ljubljani“.

.....: **Proti majnik 1909** :.....

Jugoslovanska soc. dem. stranka je izdala za leto 1909 krasen majski list z lepimi ilustracijami. Cena mu je 40 vin. V vsakem oziru je zadovoljiv, kakor po obliki tako po vsebini. Prinaša prispevke od E. Kristana, Ivana Cankarja, dr. H. Tume in drugih.

Drama Prešernovega duševnega življenja.

..... Spisal dr. Ivan Prijatelj. — Cena 40 vin. ....

.....: **Prešernov spomenik** :.....

Uredil dr. Ivan Prijatelj. Cenn 80 vin. — Ti dve knjižici, ki so jih izdali v Prešernovo proslavo „Naši Zapiski“ l. 1905, se nahajata še v zalogi „Delavske tiskovne družbe v Ljubljani“.

..... Opozarjamo vse one, ki bi si jih radi nabavili. ....

.....: **Magdalena** :.....

Spisal I. S. Machar. Preložil dr. Anton Dermota. Cena 2 K.

NARODNO VPRAŠANJE IN SLOVENCİ

Napisal Etbin Kristan. — Cena 24 vinarjev. — Dobi se pri

*** „Delavski tiskovni družbi v Ljubljani“. ***

„RDEČI PRAPOR“

Osrednje glasilo jugosl. socialne demokracije.

Izhaja v Ljubljani vsak torek, četrtek in soboto.

Cena mu je 14 K za celo leto, 7 K za pol leta,

3 K 50 v za četr leta in mesečno 1 K 20 v.

Prinaša zelo zanimivo vsebino in je najboljše
□ pisani slovenski politični list. □

Knjigarna L. Schwentner

v Ljubljani :: Prešernove ulice št. 3

priporoča nastopne novosti leta 1909:

Aškerc A.: **Akropolis in piramide**. Poetični sprehodi po Orientu. Broš. K 3.—, eleg. vezano K 4-50, po pošti 20 vin. več. V tej najnovejši svoji zbirki nam je podal pesnik-popotnik Aškerc v poetični obliki svoje vtise s potovanja po Egiptu in Grškem. On je pač prvi med našimi pesniki užival oni bajni čar, ki obdaja one čudovite zemlje.

Cankar Ivan: **Za križem**. Broš. K 3.—, elegantno vezano K 4-50, po pošti 20 vin. več. Na naslovni strani je izvirna risba H. Smrekarja. Ta zbirka obsega 13 novel in črtic z epilogom; iz vseh se prav odločno glasi socialna struja.

Levstik Vladimir: **Obsojenci**. Broš. K 2-50, eleg. vez. K 3-50, po pošti 20 vin. več. Z risbo H. Smrekarja na naslovni strani. Vsebina: Nenormalni piščanec. Razmišljeni Vid. Mlada Breda. Slepec Maloprou. Levstik se odlikuje po svoji pripovedni tehniki med svojimi vrstniki-pisatelji in se čitajo zato njegovi spisi z napeto pazljivostjo od začetka do konca.

Murnik Rado: **Jari junaki**. Humoreske. Broš. K 2-50, eleg. vezano K 3-50, po pošti 20 vin. več. Pisatelj se je priljubil že po svojih «Navihancih» in «Znancih» med slovenskim čitajočim občinstvom in nedvomno si pridobi tudi s to knjigo mnogo hvaležnih prijateljev njegovega posebnega humora.

Nedavno je izšlo v istem založništvu:

Kette Dragotin: **Poezije**. Ljudska izdaja. Z življenjepisnimi in književno-kritičnimi črticami ter faksimilom pesnikovega rokopisa. Uredil A. Aškerc. Broš. K 1-80, eleg. vez. K 2-50, po pošti 20 vin. več.

Cankar Ivan: **Zgodbe iz doline šentflorijanske**. Vsebina: Pesem. Razbojnik Peter. Polikarp. Kancelist Jareb. Pesem. Cena broš. K 2.—, eleg. vez. K 3.—, po pošti 20 vin. več.

Jerajeva Vida: **Pesmi**. Broš. K 1-60, eleg. vez. K 3.—.

Kipling Rudyard: **Džungla**. Iz angleščine prevedel Fr. K. Ilustrirana izdaja. Cena broš. K 2.—, eleg. vez. K 3.—, po pošti 20 vin. več.

Abditus: **Reformacija in socialni boji slovenskih kmetov**. Cena K 1.—, po pošti 20 vin. več.

Prijatelj Ivan dr.: **O kulturnem pomenu slov. reformacije**. Cena K 1.—, po pošti 20 vin. več.

Zabukovšek Ivan dr.: **Avstro-ogrška nagodba**. Cena 60 vin., po pošti 10 vin. več.